

Ásványok és kőzetek

Kőzet= a földkéreg nagy tömegű,
ásványokból felépülő, természetes módon
keletkezett anyaga.

Ásvány= meghatározott kémiai összetételű,
szilárd anyagok.

Kőzetek keletkezés szerinti csoportosítása

- Magmás kőzetek
- Üledékes kőzetek
- Átalakult kőzetek

Magmás kőzetek

```
graph TD; A[Magmás kőzetek] --> B[Mélységi magmás kőzetek:]; A --> C[Kiömlési kőzetek]; A --> D[Vulkáni törmelékes kőzetek];
```

Mélységi magmás kőzetek:

Ha a magma a mélyben megszilárdul.

gránit,
Diorit
gabbró

Kiömlési kőzetek

Ha a magma a felszínre kerül, s ott gyorsan megszilárdul

Riolit
Andezit
Bazalt

Vulkáni törmelékes kőzetek

Robbanásos kitöréskor a kirepülő lávafosztlányból keletkezett

Riolittufa
Andezittufa
bazalttufa

Magmás kőzetek

Bázikus mélységi magmás
kőzet

Gabbro

Bázikus vulkáni kiömlési kőzet

Bazalt

Semleges mélységi magmás kőzet

Diorit

Semleges vulkáni kiömlési kőzet

Andezit

Savanyú mélységi magmás
kőzet

Gránit

Savanyú vulkáni kiömlési kőzet

Riolit

Üledékes kőzetek

```
graph TD; A[Üledékes kőzetek] --> B[Törmelékes üledékes]; A --> C[Vegyi üledékes]; A --> D[Szerves üledékes];
```

Törmelékes üledékes

Az elaprózódott, idősebb kőzeteket a folyók, szél, vagy gleccserek elszállítják.

Pl: homok, kavics, agyag

Vegyi üledékes

Kémiai átalakuláson is átesnek.

Pl: sófélék, gipsz

Szerves üledékes

Elhalt élőlények maradványaiból keletkezett.

Pl: kőszén, kőolaj

Üledékes kőzetek

Üledékes kőzetek: természetesen lerakódott üledékből a szárazföldön, a tengerek és óceánok fenekén kialakult kőzeteket nevezzük.

Eredetük szerinti csoportosítás:

1. törmelékes kőzetek

homokkő

konglomerátum

2. vegyi üledékes kőzetek

kősó

3. szerves eredetű kőzetek

mészköbe ágyazott fosszíliak

antracit

Átalakult kőzetek

A magmás és üledékes kőzetekből keletkeztek úgy, hogy szerkezetük a nagy nyomás és magas hőmérséklet hatására megváltozott.

Pl.: kristályos pala, csillámpala, márvány

A metamorfózis fokozatai és az adott fokozatra jellemző metamorf kőzetek és ásványok

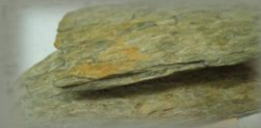

agyagpala

metaandezit

• Kisfokú metamorfózis (szerpentinit, kloritpala, szericitpala). Jellegzetes ásványai: szericit, pirofillit, klorit

fillit

szerpentinit

• Közepes fokú metamorfózis (csillámpala, márvány). Jellegzetes ásványai: csillám, kvarc, plagioklász, gránát, andaluzit

gránátos csillámpala

márvány

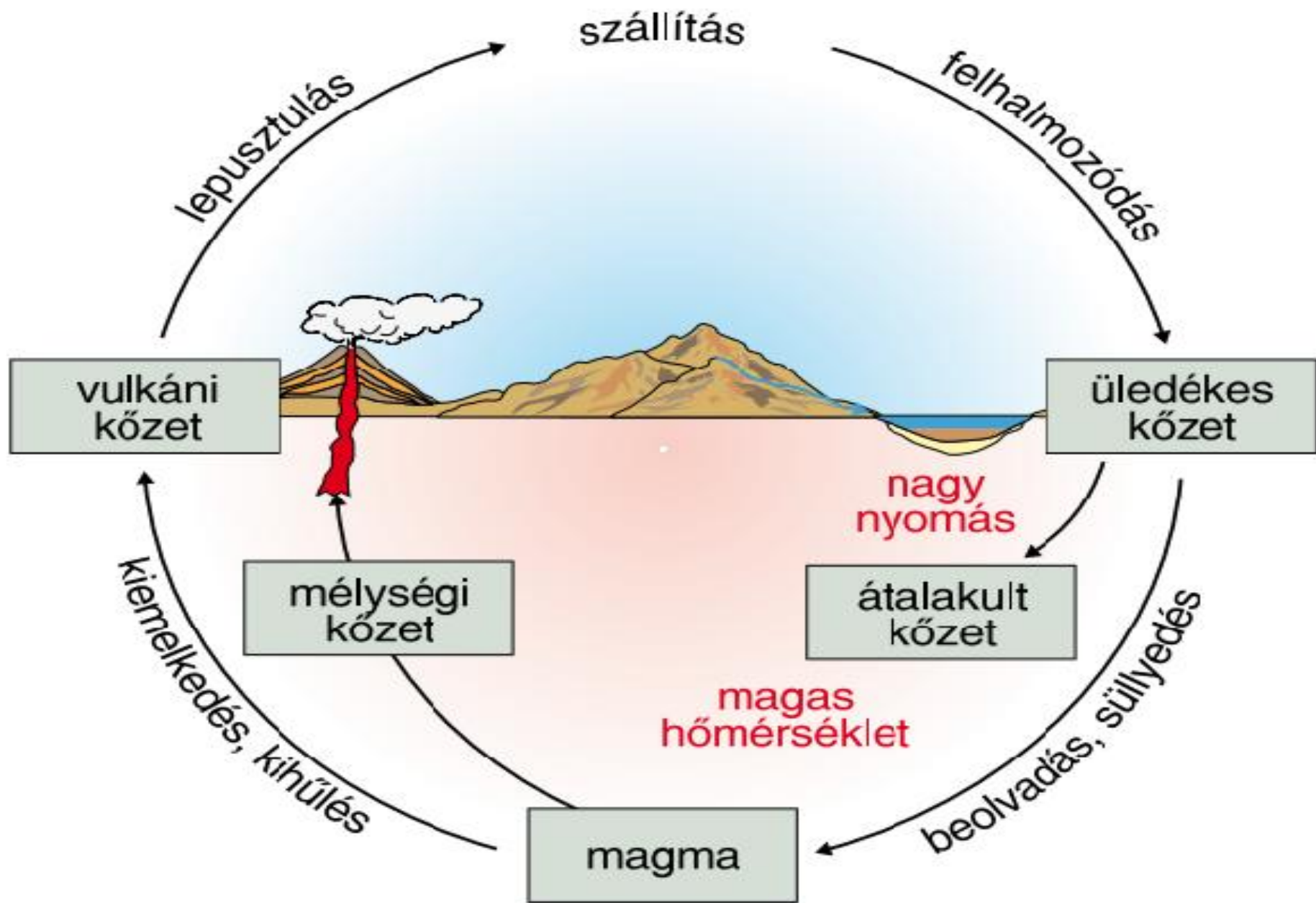
• Nagyfokú metamorfózis (eklogit, gneisz). Jellegzetes ásványai: kvarc, muszkovit, biotit, plagioklász, káliföldpát, sillimanit, sztaurolit

eklogit

gneisz

56.1. A kőzetek körforgása

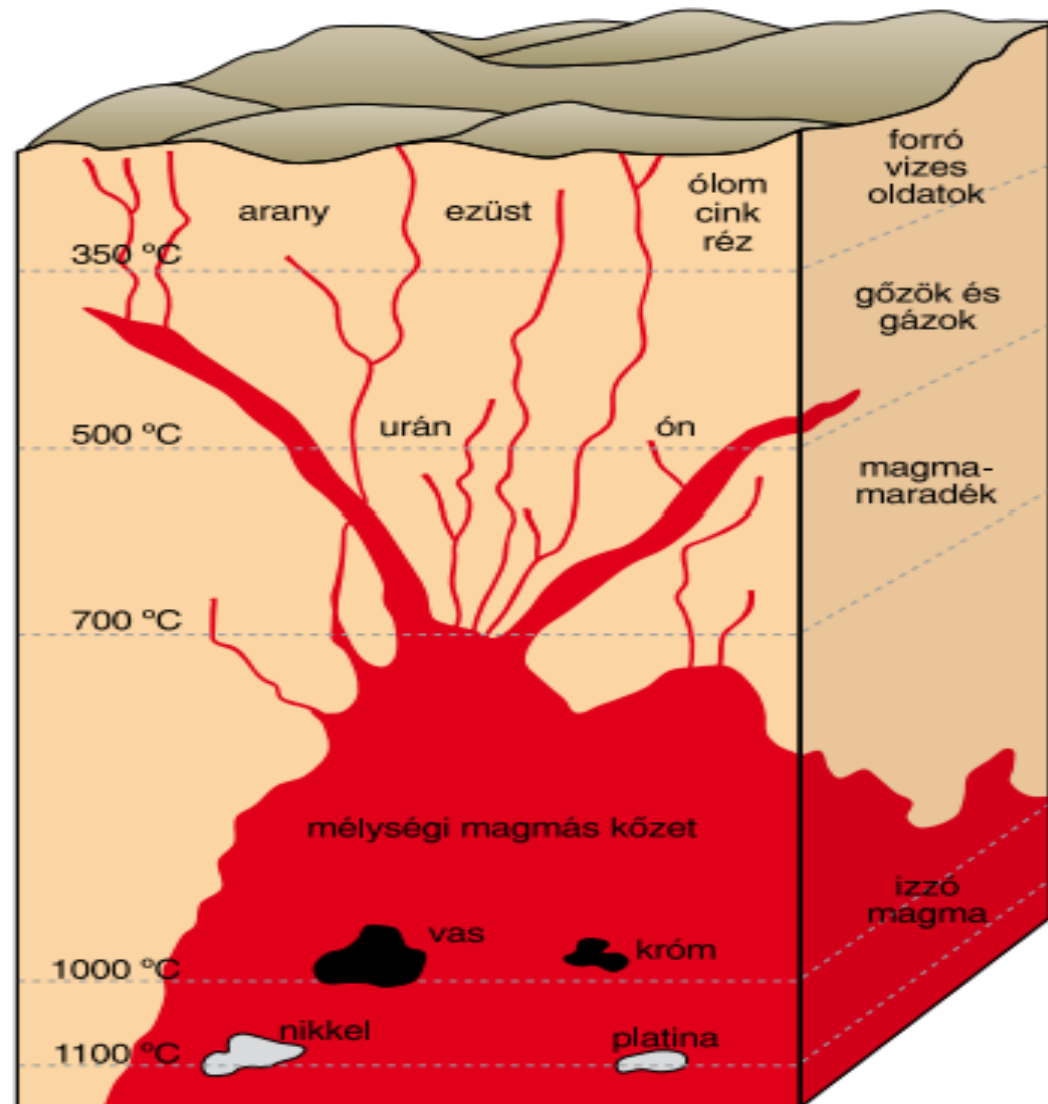
Ércek=azok az ásványok és ásványtársulások, amelyek valamilyen fémet a kőzetburok átlagánál jóval nagyobb arányban tartalmaznak.

Magmás ércképződés

A felszín felé haladó magma fokozatosan hűl le, s belőle sűrűségük szerint válnak ki az ércek:

- 1000°C: nehézfémek (nikkel, platina)
- 700°C- 350°C: ón, uránérc
- Forró vizes oldatokból: színes és nemesfémek (arany, ezüst, réz, cink, ólom)

56.3. A felszín felé nyomuló, fokozatosan lehűlő magmából kiváló ércek

Üledékes ércképződés

A kőzetek lepusztulásával, mállásával az ásványtartalmuk megváltozik. Az elaprózódott kőzettörmelék a folyók elszállítják. A tengerbe érkezve fémtartalmuk kicsapódik (üledékes vas-, mangán, cink- és réztelepek).

Bauxit típusai:

- Karsztbauxit
- lateritbauxit

Kőszén keletkezése

Szerves eredetű üledékes kőzet.

Évmilliókból keletkezett az egykori erdőségekből úgy, hogy az üledéktakaróval fedett növényzet az oxigéntől elzártan elszenesedett.

Szenesedés folyamata:

- Tőzeg
- Lignit
- Barnakőszén
- Feketekőszén
- Antracit

Kőolaj és földgáz keletkezése

Az elhalt planktonok a tengerfenéken lerakódtak, majd az iszapba süllyedve elzsírosodtak.